

Peamised ohud ja riskid sõjalise kriisi tingimustes ning nende maandamismeetmed kohalike omavalitsuste poolt

1. Peamised füüsilised ohud sõjale eelnevas kriisis ja sõja ajal

- **Raketi- ja droonirünnakud** – isegi tagalas ei saa välistada raketi- ja droonilööke energiarajatiste, muu olulise taristu ja tsiviilobjektide pihta. Plahvatuste tugevused on erinevad – suuremad võivad varistada kokku kogu korterelamu; olulise alajaama purustamine jätab elektrita kogu asustuse kuni kordategemiseni.
- **Luuretegevus, sabotaaž ja šantaaž** – Vene diversioonigrupid, küberrünnakud ja infooperatsioonid võivad kahjustada kriitilist taristut ja tekitada paanikat. Kohalikud sabotöörid, vene luureteenistuste juhendamisel, süütavad võtmeisikute (kaitseväelased, kaitseliitlased, kohaliku omavalitsuse juhid ja ametnikud, päästjad ja politseinikud) autosid, elukohti ja asutusi, kasutades süütepudeleid või aegreleega seadmeid. Võtmeisikuid ja nende pereliikmeid ähvardatakse nii telefoni, e-kirjade kaudu, kuid ka vahetult füüsiliselt kohtudes. Võib esineda vägivalda, pereliikmete pantvangistamist ja ka mõrvu. Eesmärk on halvata otsustajate tegutsemisvõime ja külvata paanikat.
- **Miinid ja plahvatusohtlikud esemed** – ka tagalas tekib plahvatustega seotud riske lahingvarusid transportides või kui sõjategevus laieneb. Venelased võivad väikseid miine külvata õhu kaudu, droonide ja raketidega ka tagalasse; nende kaastöölised võivad paigaldada plahvatavaid lõkse ja miine, sihitades tsiviilisikuid ja neile appiminevaid päästjaid. Improviseeritud lõhkekehasid võidakse paigaldada põhimaanteede truupidesse ja sildadele liikluse katkestamise eesmärgil kuni plahvatavate mänguasjadeni, et vigastada isegi lapsi, et seeläbi hirmutada ning lõhkuda kogukonna sidusus ja vastupanuvõime.

2. Majanduse ja taristu toimimise häirimine

- **Energiavarustuse ebastabiilsus** – sihilikud rünnakud elektrijaamade, -võrkude ja alajaamade vastu võivad jätta piirkonnad pikalt ilma elektrita, soojusest ja veest.
- **Logistikahäired** – transpordikoridoride ja raudtee ülekoormatus või kahjustused pidurdavad eluks oluliste kaupade ja ka lahinguvarude liikumist rindele.
- **Ettevõtluse seiskumine** – paljud väikeettevõtted kaotavad tööjõu või turu, samas kui tootmine peab kohanema katkestuste ja evakuatsioonidega.
- **Rahastuse puudus** – kohalik eelarve on pingeline, sest maksulaekumised langevad, samas kulud kriisiohjele suurenevad.

3. Elanikkonna turvalisus ja toimetulek

- **Siseevakueerumine ja põgenike koormus** – tagalaalad võtavad vastu palju sisepõgenikke, mis tekitab surve elamispinnale, tervishoiule, haridusele ja sotsiaaltoetustele.
- **Tervishoiusüsteemi ülekoormus** – vigastatute, evakueeritute ja stressist põhjustatud terviseprobleemide tõttu suureneb nõudlus arstiabi järele.
- **Psühholoogiline vastupidavus** – elanike pidev stress ja sõjaväsimus võivad tekitada rahulolematust ning põhjustada paanikat kui ka seadusevastast käitumist.
- **Kuritegevuse kasv** – sõjaolukorras suureneb varavastaste ja organiseeritud kuritegude risk.

4. Haldus- ja juhtimisvõimekuse väljakutsed

- **Kogenud tööjõu ja ametnike lahkumine** – paljud spetsialistid on mobiliseeritud või lahkunud, jättes omavalitsused tööjõupuudusesse.
- **Kriisijuhtimise suutlikkus** – pidev vajadus koordineerida päästet, varjumiskohti, varude jaotamist ja elanike teavitust.
- **Rahvusvahelise abi integreerimine** – tuleb tagada, et välispartnerite toetus jõuaks kiiresti ja läbipaistvalt vajajateni.
- **Küberohud** – rünnakud andmebaaside, kommunaalteenuste juhtimissüsteemide ja sidevõrkude vastu.

Kokkuvõte:

Kohalike omavalitsuste jaoks on suurimad väljakutsed on elanike igapäevase turvalisuse tagamine (plahvatuste piirkonnast päästmine, evakuatsioon, varjumine), majanduse ja taristu töös hoidmine (energia, transport, kaupade liikumine) ning ühiskonna sidususe säilitamine (põgenike vastuvõtt, sotsiaalteenused, elanike usalduse ja moraali hoidmine).

Peamised meetmed riskide maandamiseks

1. Julgeolekuohtude maandamine

- **Varjumine, pääste ja õhukaitse**
 - koostöö riiklike struktuuridega, et rajada ja hooldada varjumiskohti;
 - elanike teavitamine sireenide, kohaliku raadio ja mobiilirakenduste kaudu;
 - päästeüksuste ja rasketehnikat omavate ettevõtete koordineerimine põlengute kustutamisel ja rusude alt inimeste päästmiseks ning rusude eemaldamiseks;
 - kohalike õhukaitse- ja korrakaitseüksuste juhendamine ning toetamine vajadusel majutuse ja toiduga.
- **Küberkaitse**
 - varundatud andmebaasid, paralleelsed infosüsteemid;
 - ametnike koolitamine küberrünnakute äratundmiseks.
- **Sabotaaži ja diversioonide ennetamine**
 - Politsei ja Kaitseliidu üksuse kaasamine oluliste objektide julgestamiseks, nähtavate patrullide ja kontrollpunktide rajamiseks, päästjate julgestamiseks nende tegevuses ja ka oluliste võtmeisikute turvamiseks;
 - elektroonilise valve ja häiresüsteemide parendamine oluliste objektide läheduses; politsei ja Kaitseliidu kohaliku üksuse teavitamine võimaliku ohu korral.
 - elanike pidev teavitamine, juhendamine ja rahustamine läbi jaotatavate trükiste, veebi ja kohaliku raadio kaudu.

2. Majanduse ja taristu toimimise tagamine

- **Energiavarustuse tugevdamine**
 - diisel-/gaasigeneraatorite paigutamine kriitilistesse objektidesse (haiglad, veevõrk, side);
 - taastuvenergia väikelahedused (päikesepaneelid, väikesed akupangad varumajutustele);
 - energiataristu julgestamine Politsei ja Kaitseliidu kohalike üksuste poolt.

- **Logistika ja tarneaahelad**

- alternatiivsete transpordimarsruutide planeerimine;
- varude detsentraliseeritud hoidmine, et üks löök ei hävitaks kogu varustust.

- **Kohaliku ettevõtluse toetamine**

- lihtsustatud lubade ja maksuleevendustega soodustada väikeettevõtete püsijäämist;
- koostöö kohalike ettevõtetega, et kriitilised teenused (toit, transport, remont) püsiksid toimimas.

- **Finantsiline tugi**

- rahvusvaheliste projektide ja abifondide kaasamine (EU, ÜRO, Punane Rist);
- eelarvevahendite ümberjaotamine esmatähtsatesse teenustesse (ettevalmistatud kriisieelarve ja selle strateegia).

3. Elanikkonna turvalisus ja toimetulek

- **Sisepõgenike ja sõjavangide vastuvõtu korraldamine**

- ajutiste majutuskohdade rajamine (koolid, spordisaalid, kogukonnakeskused);
- toidu- ja hügieenipakettide regulaarne jagamine;
- sõjavangide kinnipidamiskohtade planeerimine, nende julgestamine ning tagamine koos kohaliku Kaitseliidu üksusega.

- **Tervishoiu ja psühhosotsiaalse toe tugevdamine**

- vabatahtlike arstide ja psühholoogide kaasamine;
- mobiilsete kliinikute loomine;
- kerksuskeskuste tugevdamine ja julgestamine Kaitseliidu ja Naiskodukaitse liikmetega;
- Purustuste kiire likvideerimine elanike moraali ülalhoidmiseks.

- **Kuritegevuse ennetamine**

- Politsei ja Kaitseliidu patrullide nähtav kohalolek;
- kiire infovahetus ja reageerimine tekkivale ohuolukorrale.

4. Haldus- ja juhtimisvõimekus

- **Kriisijuhtimise süsteemid**

- operatiivsed kriisikeskused (koordineerivad energia, transpordi, meditsiini, pääste, evakuatsioonide, turvalisuse ja elanikkonna toetamise valdkonnad);
- platvormid elanike teavitamiseks (raadio, Facebook, WhatsApp, rakendus jne);
- trükised juhistega, ruuporiga masinad juhiste jagamiseks tänavatel.

- **Inimvara säilitamine**

- ametnike ja spetsialistide tööjaotus (vajadusel rotatsioon erinevate omavalitsuste vahel);
- vabatahtlike väljaõpe, et asendada puuduvaid spetsialiste.

- **Rahvusvahelise abi koordineerimine**

- läbipaistev aruandlus, et vältida korruptsiooniohtu;
- ühtne kontaktpunkt välispartneritele.

Kokkuvõte:

Kohalikud omavalitsused saavad riske maandada läbi **kolme põhisuuna**:

1. **Kaitse ja varjumine** (õhurünnakute ja sabotaaži eest),
2. **Elutähtsate teenuste ja majanduse töös hoidmine** (energia, transport, toit, meditsiin),
3. **Kogukonna sidususe ja vastupidavuse tagamine** (ajutine majutus, psühholoogiline tugi, pääste ja turvalisus).

Kontrollnimekiri

Siin on üks võimalik kontrollnimekiri, mida kohaliku omavalitsuse kriisistaap saab kasutada tagala-ala turvalisuse ja majanduse toimimise ettevalmistamisel ning tagamisel:

1. Julgeolek ja turvalisus

- Kas piirkonnas on toimivad **varjumiskohad** ja **teavituskanalid** (sireenid, SMS, rakendused, väliruuportid – statsionaarsed ja ka mobiilsed masinatel)?
- Kas kriitilised objektid (elektrijaamad, veevõrk, sillad) on **valvatud** või **jälgimisel**?
- Kas küberrünnakute vastu on olemas **andmete varundamine** ja **turvameetmed**?
- Kas kohaliku **Politsei** ja **Kaitseliidu** üksuste kaasamine on korraldatud?
- Kas võtmeisikutele ja nende pereliikmetele on tagatud **turvalisus**?

2. Taristu, majandus ja kriisivarud

- Kas haiglatel, veevõrgil ja sidekeskustel on **generaatorid** ja **kütusevarud**?
- Kas on kaardistatud **alternatiivsed transpordimarsruudid**?
- Kas kohalikud **ettevõtted** saavad toimida (maksuleevendused, administratiivne tugi)?
- Kas varude hoidmine on **detsentraliseeritud** (mitmes kohas, mitte ühes laos)?
- Kas on piisavalt **kriisivarusid** (kuivained, esmaabivahendid, pudelivesi, laibakotid jne)?

3. Elanikkonna turvalisus ja toimetulek

- Kas on ette valmistatud **ajutised majutuskohad** sisepõgenikele ja ka **kinnipidamiskohad** korrarikkujatele ning võimalikele sõjavangidele?
- Kas toidu, vee ja hügieenitarvete varud on piisavad vähemalt **72 tunniks**?
- Kas on korraldatud **jätkuv varustamine** oluliste varudega vähemalt **kolme tarnija** poolt?
- Kas elanikele on kättesaadav **psühholoogiline ja meditsiiniline abi**?
- Kas on tagatud ööpäevaringne **lastehoid** ja ka jätkuv alg- ning põhihariduse andmine?
- Kas Politsei ja Kaitseliit korraldavad **julgestust, patrulle ja ennetustööd**?

4. Haldus ja juhtimine

- Kas toimib **kriisistaap**, mis koordineerib tegevusi ööpäevaringselt?
- Kas on olemas **elanike teavitamise plaan** (Facebook, raadio, infopunktid jne)?
- Kas ametnikele ja vabatahtlikele on tagatud **vahetused ja rotatsioon**, et vältida läbipõlemist?
- Kas rahvusvahelise ja riikliku abi jaoks on loodud **üks kontaktpunkt** ja aruandlus?